

Felhasznált irodalom

- Krasuski, Józef: *TAJNE SZKOLNICTWO POLSKIE W OKRESIE OKUPACJI HITLEROWSKIEJ 1939–1945.* (Wydanie drugie, rozszerzone.) PWN, Warszawa, 1977. 410.
- Głębocki, Wiesław–Mórawski, Karol: *KULTURA WALCZĄCA 1939–1945. Z DZIEJÓW KULTURY POLSKIEJ W OKRESIE WOJNY I OKUPACJI.* Wydawnictwo „INTERPRESS”, Warszawa, 1985. 321.
- Nowik, Grzegorz: *STRAŻ NAD WISŁĄ. OKRĘG SZARYCH SZEREGÓW. WARSZAWA–PRAGA 1939–1942.* T. 1. Oficyna Wydawnicza Rytm. Warszawa, 2001. 511.
- Witek, Zbigniew Kazimierz: *DOKUMENTY STRAT KULTURY POLSKIEJ POD OKUPACJĄ NIEMIECKĄ 1939–1944. Z ARCHIWUM KAROLA ESTREICHERA. CULTURAL LOSSES OF POLAND DURING THE GERMAN OCCUPATION 1939–1944. DOCUMENTS FROM THE ARCHIVES OF KAROL ESTREICHER.* Pałac Sztuki. Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie, Kraków, 2003. 937.
- Estreicher, Karol: *DZIENNIK WYPADKÓW. T. 1. 1939–1944.* Pałac Sztuki. Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie, Kraków, 2001. 852.
- Kamiński, Aleksander: *WIELKA GRA.* Oficyna Wydawnicza Rytm, Warszawa, 2000. 331.
- –: *KAMIENIE NA SZANIEC.* Wydawnictwo „Śląsk”, Katowice, 1989. 185.
- Wachowicz, Barbara: *KAMYK NA SZANCU. GAWĘDA O DRUHU ALEKSANDRZE KAMIŃSKIM W STULECIE URODZIN.* Oficyna Wydawnicza Rytm, Warszawa, 2002, 632.
- Broniewski, Stanisław: *FLORIAN MARCINIAK. NACZELNIK SZARYCH SZEREGÓW.* PWN, Warszawa, 1988. 231.
- Lerski, Jerzy: *EMISARIUSZ JUR.* Oficyna Wydawnicza Interim, Warszawa, 1989. 254.
- Karski, Jan: *TAJNE PAŃSTWO. OPowieść o polskim podziemiu.* Rosner & Wspólnicy. Warszawa, 2004. 298.

Darányi Sándor

MÁR-MÁR IDEGEN...

Amikor megcsókoltam, még meleg volt.
Aztán lassan kihűlt. A gyertyaláng
Táncolt a távozottal: „Most pedig
Átvirrasztunk egy örök éjszakát!”

A sötétet a fény éppen legyőzte.
Negyed kilenc. Téli napforduló.
Fagy és ború klausztrófiája,
Mít itt hagyott. Elröppent, mint a hó.

A ravatalon már-már idegen lett,
Műanyagzsákban kifestett fabáb.
Végül leeresztették sárga földbe,
Átölelni nagypapát, nagymamát.

DIPTICHON

Te meg én

Tanúd vagyok – igaz, hamis.
De mégiscsak tekints rám,
Ki korlátból építkezel
Egy égbe nyúló létrán!
Tagadásodtól megfagyok,
Igenlésed megéget,
De semmiképpen nem hagyod,
Hogy kerüljelek téged.

Röpít az anyag s megtipor.
Mindent odaad, elvesz.
Az áldozat nem oltalom,
Ajándék nem kegyelmez.
Mankód, protézised, ragod –
Feladatom, hogy létezz:
S kérdés kérdés után ropog –
Mi közöm az egészhez?

Az öntudat oázisát
Egy céltalan világban,
Vagy sivatagod létet ad
E korcs szellembe zártan?
Miért hívsz, hogyha nem vagyok?
Mert kereslek, azért vagy?
Ha holnap véled föl hagyok,
Újrateremt a nyúltagy?

Hinnem folyton hitetlenül
Érzelmek-marta parton,
Hol az ész lehetetlenül
S a kételyre nincs pardon,
Azért kell lennem vánkosul,
Tamáskodnom zsigerből,
Mert minden újra felborul,
S mi eldöntetlen, eldől?

Ugrás előtt

Légtorna kész, hogy megtegyem.
Az elrugaszkodáshoz
Hozzásegít a félelem,
Mely helyettem határoz.
Ha ugrom, pupillám, a rés
Kitágul, mint a ponyva,
Mely a porond felett feszül,
S a mutatványt kibontja.

Ha megteszem. Ha meg merem,
Visszafordíthatatlan
Csóvájú fáklya életem:
A semmi, átíratban.
Véka alatti fény. Mutasd.
Elővehető távol,
Melynél ismerzik az utas
A tikkadt holdvilágról.

Sűrű a nyálam, mint a méz.
Torkom lobog, kiszáradt.
Kupola mélye, mit remélsz?
Trapéz ha vár, a vállad.
Akár a robbanómotor,
E túlfeszített sátor
Belülről ég, csipkebokor,
Mohó kíváncsiságtól.

Ó szállni hívó végtelen,
Ihlettel teli éter!
Lökj ki a térbe, légy velem
Az időtlen nevében!
Te örökkéig átmenet,
Bimbózó láthatatlan –
El ne ereszd kitért kezem
A döntő pillanatban!

KIS SZÍNES

Valahogy ki kellett törnöd a keretből,
Ebből a gipszrámából, amelyen megkopott
Az aranyozás, kilátszott a parancs
Törékeny volta. Mégis,

Letaglózott a hír, hogy fulladsz, mert az áttét
Elérte a tüdőd, és vizeleted sincs már,
De a pap nem áldoztat meg, csak harmadnaponta,
Annyi a dolga karácsony előtt.

Mit tudok erről én, aki égetem csak a gyertyát,
Egyiket a másik után, hátha segít, legalább ez még!
Ahol kés várja a bárányt, miben reménykedünk?
Minden napod égre kiált:

A jeges, üres égre, melyen vörhennyel izzik
A lelkiismeret a pénz tumultusában,
Eladó minden, csak rád nem jut idő, vár a kilövőpad –
Neonok tánca szemedben.

Fischer Mária

NŐI ZUHANYOZÓ TOKAJBAN

Függöny nélküli fülkék és csonka csövek –
Túl nagy a fény. Zavaró tény. Még pára se nincs,
nincs takarásban a test. Háta meg fenekék
fordulnak kifelé, talpig zúdul a víz,
rózsa sehol. Tusolunk. Fél tizenegykor alánk
szédül a kosz, lepereg rólunk – újra – az út
átizzadt pora. Hosszú nap volt a napunk.
Friss feszesek, dagadó hájasok, álmosodó
hervadozók, ragyogó szépek közt ellazulok,
nem gondolkodom – és a korom sem okoz
már ideges remegést. Messze vagyok, valahol
más helyen. Egy szabadon kószáló idegen.
Hús patakok, tocsogók kúsznak a lábam elé,
ősz tavak. Keresem bennük a csillagomat.

KÖRÖN BELÜL, KÖRÜLBELÜL

Szűkül a kör, Habakuk. Csak látszatra nagyobb benne a tér. Hiba volt itt araszolni a föld hátán – éveken át – egy szélrágta helyen, kóvályogni kerítetlen kertek alatt, gyöngyfényű köveken; várni a jobb napokat, várni gyanútlanul. Aztán most összemegyünk, most kifehéredik arcunkon a pír, szövegek mélyéből keresünk magvas idézetet, ép mondatokat, logikus tényeket. Ódivatú lettél. Az vagyok én is. Már toll vagy, ecset vagy; már toll vagyok, eszköz vagyok, elmaszatolt emberek elmaszatolt lánya. Hiába beszélsz múlttól, holnapi napról. Becsukódik időnk ablaka, s megjön anyánk, kettőnket hazavisz.

Pallag Zoltán

ÚGY BÍRLAK ESTE

Néha elképesztő helyeken,
a legfurcsább időkben
– éppen egy reklám öröme villog,
minden csupa ígéret, szín és illat,
a könnyű parfümöt szinte érzem,
a távirányítón pihen az ujjam
ágyban, párnák közt –
villan be egy kereszteződés,
egy autó – a színét nem tudom –
egy rosszindulatú daganat
– hogy kinek, azt sem tudom.
Úgy bírlak este, beleremegek,
hogyan ki előbb, és ki utóbb.
Bevillan még egy műtét,
egy kórházi ágy, egy temetés.
Nézem a tévét. Évet nem tudok.

Annak biztos a kezére csapok,
aki elkapcsolja ne nyerjen bocsánatot.

ÖRÖKLAKÁS

Körülvette régi albérletünket
 a tél, a hó, akár egy öreg ládát
 – tele fotókkal, régi kacatokkal –
 a padláson szállingózó, finom por.
 Más cipőnyomok, más por és más jelek
 vezetnek már viszonyunk szobáiba,
 hol térerő is csak egyes volt, ha volt,
 és folyton nyikorgott a parketta.
 Jó, közhely, hogy úgyis elmúlik minden.
 De addig mi lesz? Ezen gondolkodom.
 Hány nyikorgó parketta? Hány albérlet?
 26 vagyok. (Dohányzok.) Nem tudom.
 Jó lenne már egy öröklakás, ahol
 saját kosszal, porral jár az elmúlás,
 a konyhában nagy, dönthető ablakból
 nézzük a várost és ezt a havazást.

Falcsik Mari

LILA DOLGOK

mi volt lila

varázshatalmú ametisztkövem
 a legszebb ezüstgyűrűmben
 amiért egy *Mahábharáta*t adtam

három garbóm egy csizmám egy kabátom

egy vad ragacsos kátrányszagú rúzs
 minősíthetetlen lengyel áru
 amivel hullaszínt kentem a számra

félvak presszóneon a Rózsadomb aljában
zsadom dadogta megcsonkult nevét
 mint kicsivel arrébb a moziportál
 hogy ott az *ÍTÁS* című film megy
 a *NAGY* mögött kipukkant égők
 nem volt aki betekerjen újat

papírtrombita szétázott rojtjai
parki medencébe befagyott szemét
holdfény a meztelen merengő bronznőn
a sál amit a nő nyakába raktunk

kedvesem kesztyűtlen kezén az ujjak
azon a ká hideg hajnali órán
s maga a ká hideg hajnali óra
a jégghordalékos Duna fölött
kezdőfénye egy hideg évtizednek

ritkán felszikkázó kocsilámpafények
a hó nélküli fagyfoltos körúton

hónunk alatt a pispeklila könyv
új módszertanunk a levegővételhez
alcímében magát kiessnek nevezve
pedig egyedül ez: épp ellenkezőleg

NAGYON GAZDAG ÓRÁK

libbenő pillanat a szépség
kitépett naptárlapokon
készülő hajnal konyhaablak
derengő kék az ablakon
bársony kis árnyékok a szépség
két éhes meztelen alak
bőrén a lusta babra reggel
hajnali pihés aranyak

konyhai csupasz fény a szépség
tojás héjában csillanó
nedv – a felhabzó fehérség
ahogy köpi a forraló
illanó gőzfelhő a szépség
konyhai csupasz fény alatt
hajnali boldog farkaséhség
tucatnyi fényes pillanat